

Innst. 158 L

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 10 L (2011–2012)

Innstilling fra justiskomiteen om endringer i lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner (avvikling av sivil verneplikt)

Til Stortinget

Sammendrag

I proposisjonen fremmer Justis- og politidepartementet forslag til endringer i lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner (militærnekerloven).

Rundt halvparten av mannskapene som fritas for militærtjeneste av overbevisningsgrunner gjennomfører tolv måneder sivil verneplikt. Innkalling til slik tjeneste gjennomføres i dag i et omfang som er ment å understøtte rekrutteringen til den militære verneplikten.

På bakgrunn av sterkt reduserte søkertall, og Forsvarets gode rekrutteringstilfang, anses det ikke lenger nødvendig å opprettholde den sivile verneplikten, som en alternativ tjeneste til den militære verneplikten. Det foreslås derfor endringer i militærnekerloven i tråd med dette.

For ivaretagelse av internasjonale forpliktelser må imidlertid lovens fritakssystem videreføres. Mannskap som innehar en grunnfestet pasifistisk overbevisning skal derfor fortsatt ha en lovmessig rett til å nekte militær tjeneste. Fritatte mannskap skal imidlertid ikke pålegges sivil verneplikt av inntil tolv måneders varighet.

For å hindre misbruk av fritaksordningen gis det åpninger for å innføre skjerpede fritaksprosedyrer.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Tore Hagebakken, Sigvald Oppebøen Hansen, Anna Ljunggren og Tove-Lise Torve, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kieland Asmyhr, Ulf Leirstein, Åse Michaelsen og lederen Per Sandberg, fra Høyre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til at den sivile vernepliktens hovedmål er å virke understøttende for rekrutteringen til den militære verneplikten, i tillegg til å ivareta hensynet til lik fordeling av samfunnets byrder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at antallet søknader om fritak for militærtjeneste er sterkt synkende og at bare rundt 200 mannskaper i dag gjennomfører sivil verneplikt. Av om lag 60 000 utskrivningspliktige årlig er det nå ca. 8 000 mannskap som gjennomfører førstegangstjeneste, og flertallet er enig i at en avvikling av den sivile verneplikten ser ut til å ville ha svært liten effekt på Forsvarets operative evne.

Flertallet sier seg enig i at vernepliktsbegrepet de seneste årene har endret seg mye, særlig med tanke på at kun et mindretall av de vernepliktige gjennomfører ordinær førstegangstjeneste. Gyldigheten av likhetsargumentet er dermed betydelig svekket.

Flertallet viser videre til at Vernepliktsverket mener det er lite sannsynlig at antallet som ønsker fritak fra verneplikten av overbevisningsgrunner vil øke om sivil verneplikt avvikles, og at det er mulig å

skille vernepliktige med grunnfestet pasifistisk overbevisning fra dem som bevisst forsøker å unndra seg sine plikter.

Flertallet slutter seg til at det ikke foreligger tilstrekkelig tungtveiende grunner til å videreføre sivil verneplikt. Flertallet mener at lovforslaget, slik det er innrettet, og med hjemmel til å kunne innføre skjerpede fritaksprosedyrer, gjør det fullt ut forsvarlig å avvikle sivil verneplikt som tjenesteform.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til forslaget om å nedlegge den sivile verneplikten. Forslaget gjelder kun den sivile verneplikten, uten at konsekvensene for den militære verneplikten er tilstrekkelig utredet. Disse medlemmer viser til at Generaladvokaten ikke støtter forslaget om nedleggelse av den sivile verneplikten. Det fremheves at nedleggelse av den sivile verneplikten vil være egnet til å svekke den militære verneplikten. Videre finner Generaladvokaten det «betenkelig å fjerne ordningen med sivil verneplikt uten etter hva jeg kan se annen begrunnelse enn at den for tiden ikke behøves for å opprettholde Forsvarets operative evne». Disse medlemmer støtter denne vurderingen. Parallellene som trekkes til situasjonen i mellomkrigstiden, hvor behovet for vernepliktige var noenlunde det samme som i dag, illustrerer på en god måte hvorfor det er viktig å lære av historien når fremtiden skal planlegges. Etter disse medlemmers oppfatning gis det i proposisjonen ikke en forklaring på påstanden om kausalitet mellom antallet søknader og de vernepliktiges påståtte positive holdninger til Forsvaret og verneplikten. Forsvaret har i dag behov for et lavere antall soldater enn tidligere. Dette er et resultat av langvarige omstillinger. De muligheter som i dag foreligger til å få innvilget utsettelse av førstegangstjenesten, medfører at mange som ellers hadde blitt innkalt til tjeneste, ikke gjennomfører førstegangstjeneste. Disse medlemmer anerkjenner behovet for å diskutere rammene for verneplikten, både den militære og den sivile. Dette bør imidlertid gjøres ved en helhetlig vurdering av Forsvarets og samfunnets behov, prinsippene som ligger til grunn for verneplikt og i en historisk kontekst. Sivil verneplikt bør ikke avskaffes uten en slik bred diskusjon.

Disse medlemmer stemmer derfor imot forslaget til endring av militærnekte-loven.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner (avvikling av sivil verneplikt)

I

I lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner gjøres følgende endringer:

§ 2 tredje, fjerde og femte ledd skal lyde:

Søknad sendes normalt til Vernepliktsverket. Har søkeren møtt til tjeneste, sendes søknaden til den militære avdeling søkeren hører til. Den militære avdeling sender i tilfelle søknaden videre til Vernepliktsverket. I nødvendig utstrekning innhenter vedtaksorganene opplysninger om søkerens alminnelige livsforhold og annet som kan klargjøre saken.

Kan en søknad ikke avgjøres på det foreliggende grunnlaget, kan søkeren pålegges å gi ytterligere opplysninger. Søkeren kan herunder pålegges å møte personlig for vedtaksorganene for å gi muntlig forklaring i saken.

Kongen gir nærmere regler om behandling av søknader om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner. Dersom særlige hensyn tilsier det, kan det fastsettes skjerpede fritaksprosedyrer for samtlige eller bestemte grupper av søkere. Det kan herunder fastsettes regler om at søkere rutinemessig skal gi muntlig forklaring i saken.

§ 9 første ledd siste punktum oppheves.

Kapittel III Sivil verneplikt oppheves.

§ 19 siste ledd oppheves.

§ 24 første ledd skal lyde:

Vernepliktig som er fritatt for militærtjeneste etter denne loven, kan søke om tilbakeføring til militær stilling.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan gi overgangsbestemmelser for gjennomføring av loven.

Oslo, i justiskomiteen, den 31. januar 2012

Per Sandberg

leder

Tore Hagebakken

ordfører